

ЯКОСТНИ И ДЕФОРМАЦИОННИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАСКАЛНИЯ МАСИВ [RU]

I. Методи за определяне на статичния модул на деформации на скалната основа при водонаситено състояние

1. Емпирични формули

1.1. О. К. Воронков, Г. И. Ноздрин [5]

1.1.1. Статичен модул на еластичност E_c

Отнася се за различни скални породи при Максимални натоварвания 9 – 11 МПа.

• Граници на изменение на $E_d = 1 \times 10^4 \text{ МПа} \div 4 \times 10^4 \text{ МПа}$:

Сухо състояние: $E_c = 0,35 \cdot E_d^{1,141} (\text{МПа})$; Водонаситено състояние: $E_c = 0,35 \cdot E_d (\text{МПа})$

1.1.2. Статичен модул на деформации E_o

Отнася се за: Вулканични и метаморфни скали

• Гранично изменение на $E_d = (1 \times 10^4 - 4 \times 10^4) \text{ МПа}$:

Сухо състояние: $\lg E_o = -1,5 + 1,26 \lg E_d (\text{МПа})$;

Водонаситено състояние: $\lg E_o = -1,72 + 1,28 \lg E_d (\text{МПа})$.

1.2. Определяне Модул на деформация E_o при известни стойности на статичен модул на еластичност E_c [5]

За сухи и водонаситени скали: $E_o = [0,936 E_c - 1\,400] \text{ МПа}$ при $5\,000 \leq E \leq 70\,000 \text{ МПа}$.

1.3. В. Н. Никитин [4] е предложил зависимостта:

$E_c = 0,35 \cdot E_d^{1,141}$ където: E_c – статичен модул на Юнг (еластичност).

1.4. Институт „Гидропроект” – Москва [7]

- Метод за косвена корелация

Статически модул на идеална еластичност E_{ie} : $E_{ie} = 0,1333 \cdot E_d^{1,141} (\text{МПа})$

От E_{ie} се определя статичен модул на деформации:

- От експер. данни са определени зависимостите между статичен и динамичен модул:

$$\lg E = a \cdot \lg E_d \text{ или } E = 10^b \cdot E_d^a$$

Коефициентите:

$$a = 1,141 + A \cdot e^{-\alpha \cdot \sigma_{\max}}$$

$$b = 0,875 + B \cdot e^{-\beta \cdot \sigma_{\max}}$$

$\sigma_{\max}$ – статически опитни напрежения

За вулканични скални породи коефициентите A , α , β и B са: дадени в таблицата:

Вид скали	Статически модули D ; E	A	α	B	β
Вулканични	D_{Σ}	0,944	0,0188	5,730	0,0148
	D_I	0,862	0,0200	5,190	0,0156
	D_{II}	0,661	0,0220	3,930	0,0170
	E_c	0,462	0,0260	2,775	0,0200

Връзка между деформ. модул D и еластичен модул E_e е:
Където C_D и γ_D са коефициенти.

$$D(E) = C_D \cdot V \gamma_D^D$$

2. Графики за определяне на статичен модул на деформации E_0 , при даден динамичен модул на еластичност E_d [5] – рис. 13, рис. 14, рис. 15 и рис. 17

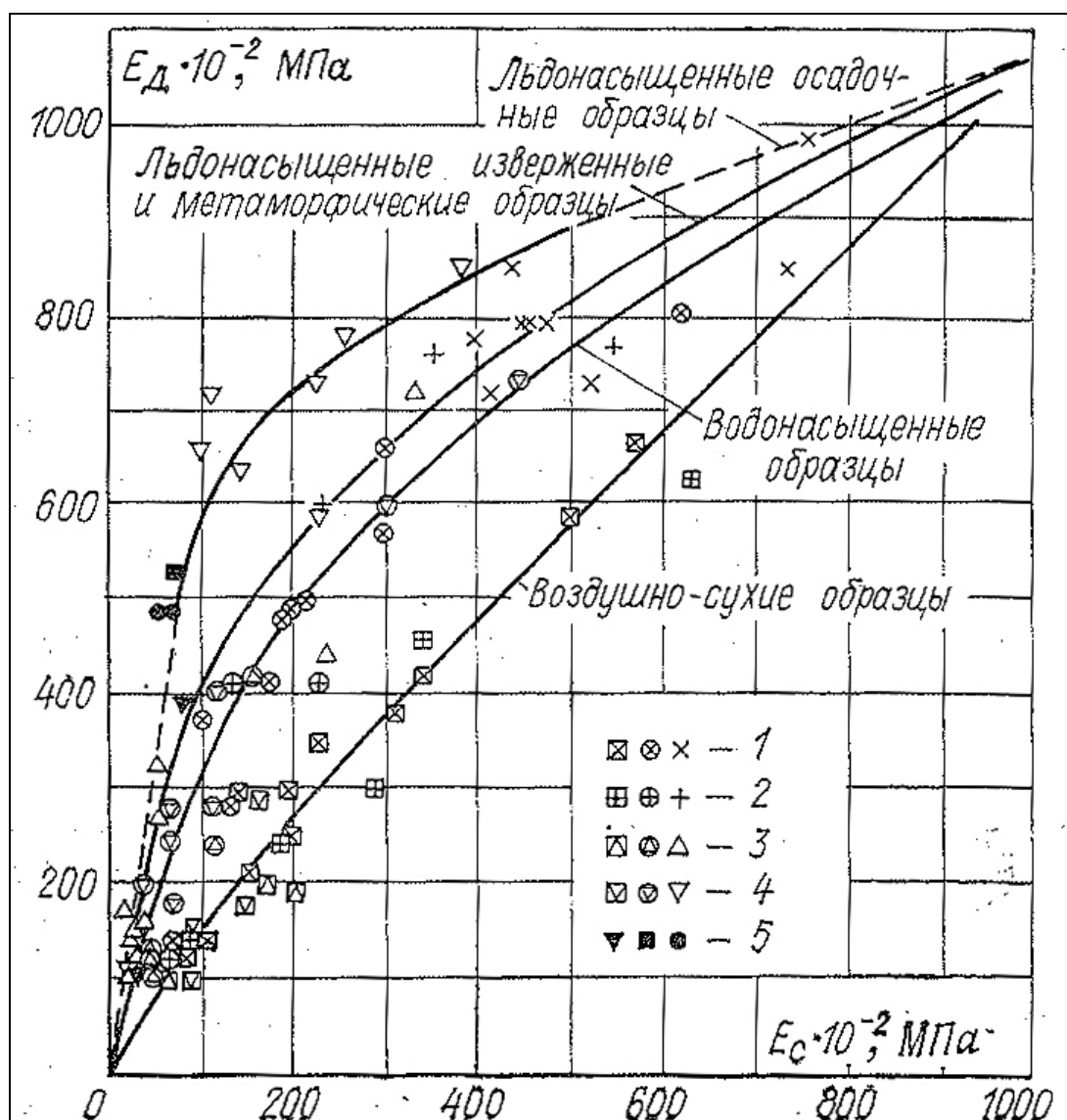

Рис. 13. Связь динамического E_d и статического E_s модулей упругости для воздушно-сухих, водонасыщенных и льдонасыщенных образцов горных пород при нагрузке 9–11 МПа

1 — соответственно воздушно-сухие, водонасыщенные и льдонасыщенные граниты, гранито-гнейсы, гнейсы; 2 — в тех же состояниях базальты, андезиты; 3 — в тех же состояниях шлаки, шлаковые лавы; 4 — в тех же состояниях песчаники, известняки; 5 — модели трещиноватых сред с заполнителем трещин льдом, мерзлым песком, мерзлыми глиной и суглинком соответственно.

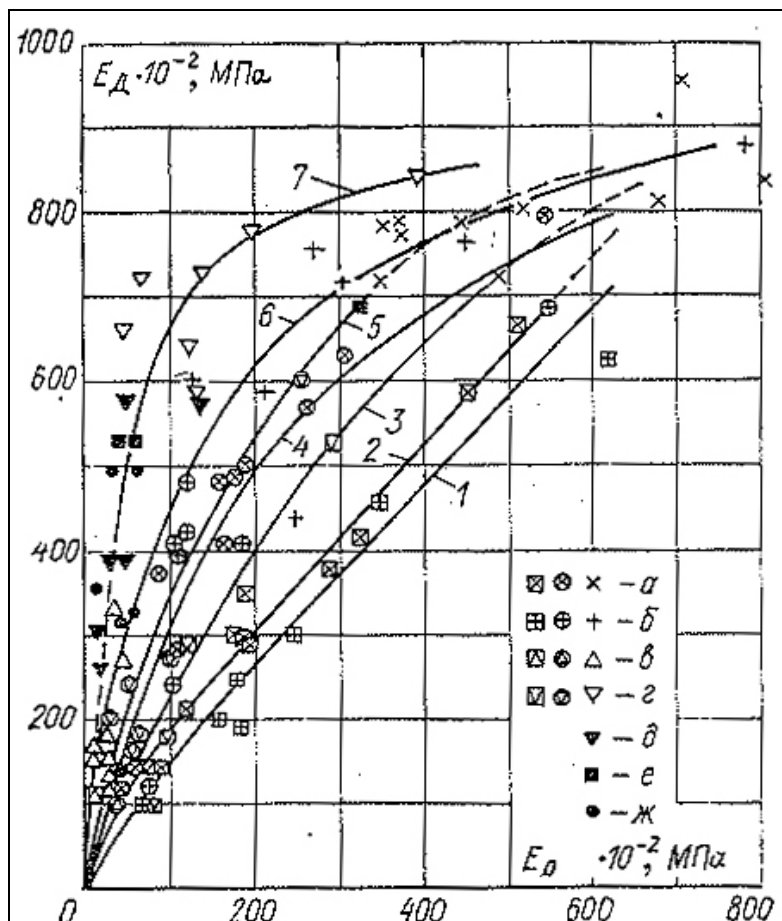

Рис. 14. Связь динамического модуля упругости E_d и модуля деформации E_0 по первому циклу нагружения при нагрузке 9—11 МПа для воздушно-сухих, водонасыщенных и льдонасыщенных образцов скальных пород

a — соответственно воздушно-сухие, водонасыщенные и льдонасыщенные граниты, гранито-гнейсы, гнейсы; b — то же базальты, андезиты; c — то же пемзы, шлаки, шлаковые лавы базальтов; d — то же песчаники, известняки; e — модели трещиноватых сред с заполнителем — льдом; $ж$ — то же с льдонасыщенным песком; $з$ — то же с глиной, суглинком; 1 — воздушно-сухие эффузивные породы; 2 — воздушно-сухие интрузивные и метаморфические породы; 3 — воздушно-сухие осадочные породы; 4 — водонасыщенные изверженные и метаморфические породы; 5 — водонасыщенные осадочные породы; 6 — льдонасыщенные изверженные и метаморфические породы; 7 — льдонасыщенные осадочные породы.

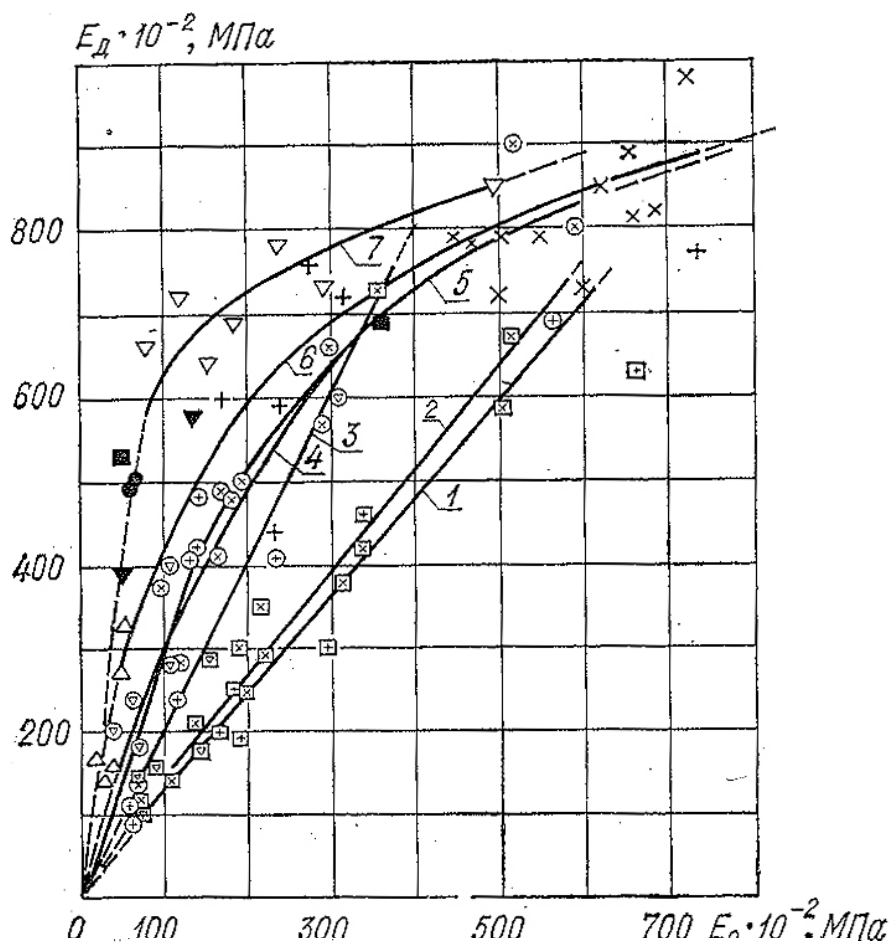
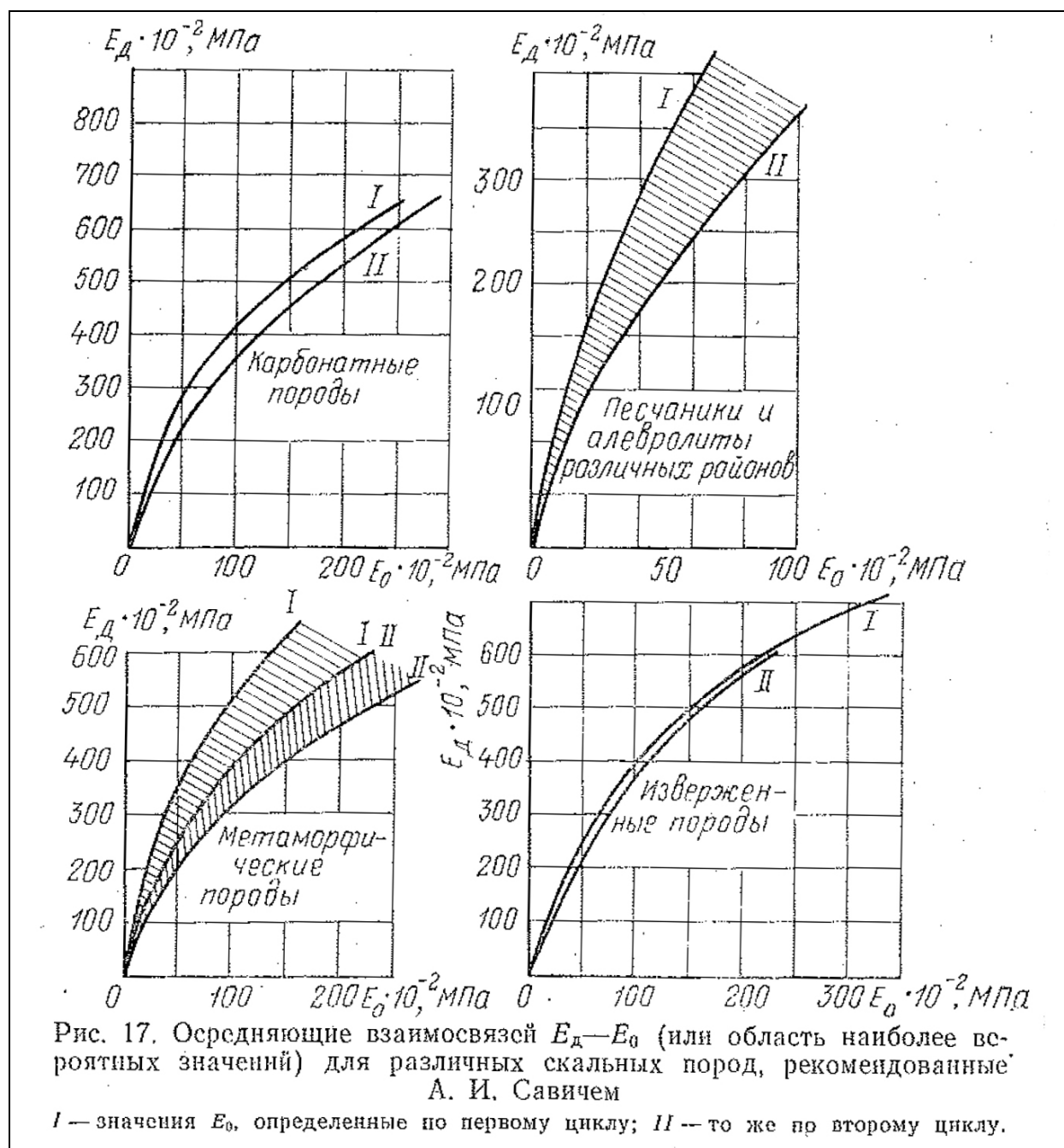

Рис. 15. Связь динамического модуля упругости E_d и модуля деформации E_0 по II циклу нагружения при нагрузке 9—11 МПа для воздушно-сухих, водонасыщенных и льдонасыщенных образцов скальных пород

Условные обозначения см. рис. 14.

II. Модул на деформация на скалната основа на бетонови стени (за около 60 % от тях $E_0=10000$ МПа.(Лит. 3))

№	Язовирна стена	Страна и тип на стената	Височина (м)	Скална порода	Модул на деформация E_0 x 10^3 МПа			Заб.
					Мин.	Ср.	Макс.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Братска	Русия гравитачна	126	диабаз	13,0 30,0	32,0 50,0	50,0 30,0	на 1 м дълб.
2.	Красноярска	Русия гравитачна	120	гранит	5,0	11,0	14,0	
3.	Могилев-Подолска	Русия гравитачна	62	гранити, алевролит	4,0	17,0	30,0	
4.	Константиновска	Русия гравитачна	60	гранити	-	15,0	-	
5.	Нагу	Авганистан гравитачна	104	гнайси	2,0	8,0	14,0	
6.	Антон Ивановци	България гравитачна	144	гнайси	3,0	8,0	10,0	
7.	Кърджали	България гравитачна	104	крис. шисти и гнайси	2,0	5,0	8,0	

8.	Кричим	България гравитачна	100	гнайси	5,0	21,0	53,0	
9.	Ардино	България проект дъгова	115	гнайси	18,0	22,0	34,0	
10.	Видрару	Румъния дъгова	165	гранито- гнайси	10,0	13,0	18,0	
11.	Шварценбах	Германия гравитачна	67	гранити	-	26,0	-	
12.	Верзаска	Швейцария дъгова	230	гнайси	11,0	17,0	23,0	
13.	Контра	Швейцария дъгова	220	гнайси	7,0	13,0	17,0	
14.	Емосон	Швейцария дъгова	180	гранито- гнайси	-	30,0	-	
15.	Гримзел	Швейцария дъгова	114	гранити	-	14,0	-	
16.	Шлейгес	Австрия дъгова	131	гнайси	-	16,0	-	
17.	Чечита	Италия контрафорсна	55	гранити	-	3,0	-	
18.	Тин	Франция дъгова	180	гнайси	-	10,0	-	
19.	Калакуция	Франция Контрафорсна	72	гранити	-	10,	-	
20.	Ка Селва	Италия дъгова	-	гнайси	4,0	6,0	8,0	
21.	Гаж	Франция дъгова	47	гранити	-	6,0	-	
22.	Сан Жан дьо Гар	Франция дъгова	-	гнайси	3,0	6,0	9,0	
23.	Сускеда	Испания дъгова	125	гранити	7,0	9,0	11,0	
24.	Кабрил	Португалия дъгова	135	гранити	7,0	11,0	15,0	
25.	Венда Нава	Португалия дъгова	110	гранити	5,0	10,0	19,0	
26.	Салиманди	Португалия дъгова	78	гранити	2,0	8,0	20,0	
27.	Канисанда	Португалия дъгова	76	гранити	5,0	15,0	20,0	
28.	Бассан	Португалия дъгова	65	гранити и крем. шисти	6,0	8,0	10,	
29.	Ла Сольтейра	Бразилия гравитачна	60	базалти	5,0	10,0	15,0	
30.	Куробе	Япония дъгова	186	гранити	1,0	4,0	7,0	
Средно						12,80		
Средно гранит						12,33		

III. Модул на деформация на бетона при бетонови стени (Лит. 3)

Язовирна стена	Страна	Тип на стената	Височина (m)	Модул на еластичност на бетона МПа	Модул на деформация на бетона МПа
Красноярска	Русия	гравитачна	120	34,0	14,4
Братска	Русия	гравитачна	126	-	16,0
Мораско	Италия	гравитачна	126	-	14,0
Малпасе	Франция	дъгова	67	25,0	10,0

За бетонови стени с отчитане на пукнатини и фуги в тялото, средния модул на деформация е **13 000 – 15 000 МПа.**

IV. Сравнение на опитни (полеви) и изчислителни параметри на съпротивление на срязване на бетонови щампи и скални масиви(Лит.3)

В таблица IV.1 са дадени сравнение на опитни и изчислителни параметри на съпротивления на срязване на бетоновите щампи, а също и скалните масиви.

Изчислителните характеристики са дадени в два вида:

- Получени, чрез въвеждане на нормативни по нормите коефициенти към $\text{tg}\varphi$ и c , при изчисление на устойчивост на язовирни стени (колони 9, 10 и 11);
- И фактически заложили (приети) в изчисления устойчивостта на стените (колони 12, 13 и 14).

От данните в таблица IV.1 и графиките дадени в [5] показват следното:

-Параметрите на срязването φ и C по контакта бетон-скала са по-големи от параметрите φ и C , получени при срязване на скален масив.

-Получените полеви опитни параметри на срязване $\text{tg}\varphi$ и C , както по контакта бетон-скала, така и по скалния масив в целом са значително по-големи от изчислителните. Това показва високата носеща способност на скалната основа, не всякога отчитана при проектиране на бетонови стени. Това се потвърждава от съпоставяне на срязващите и деформационни свойства на скалните масиви.

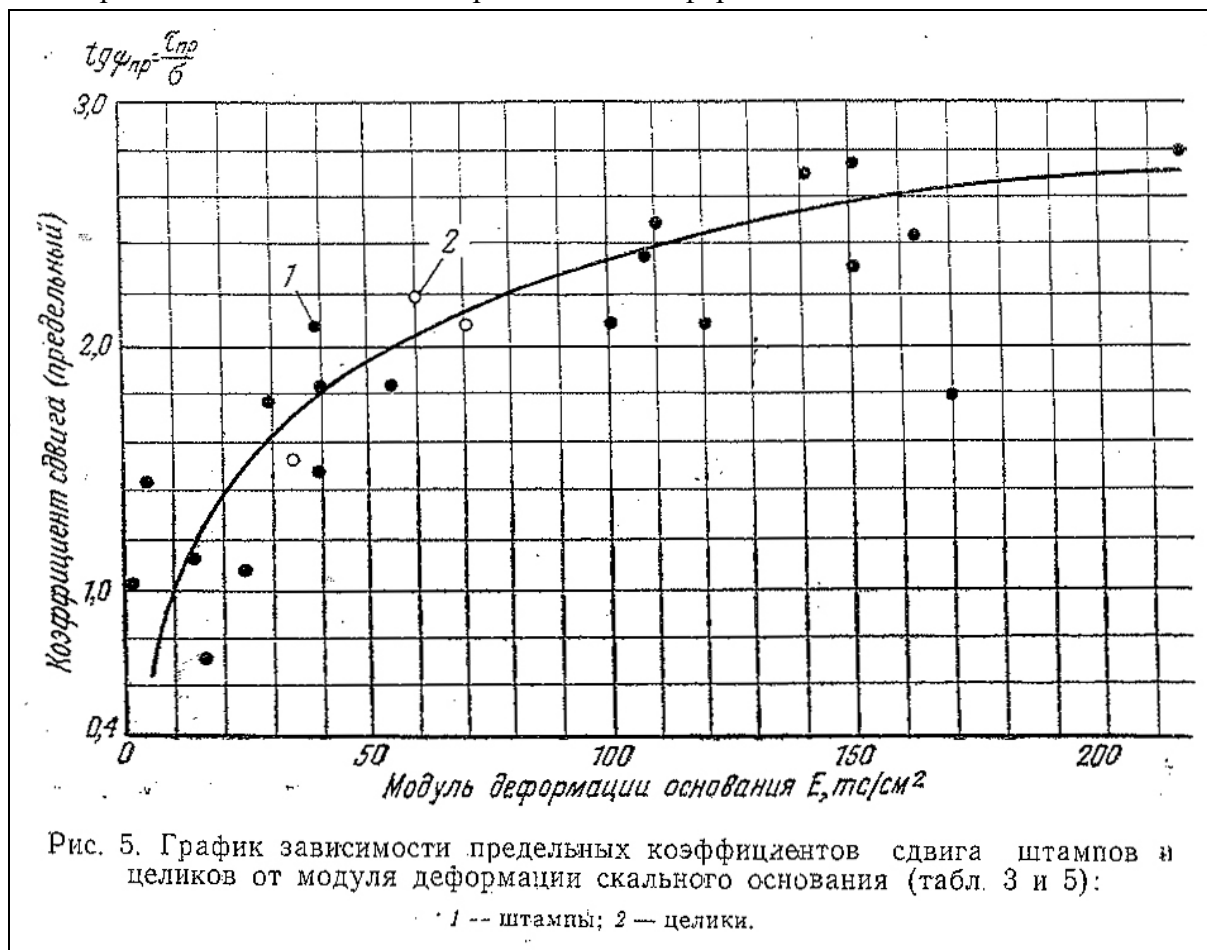

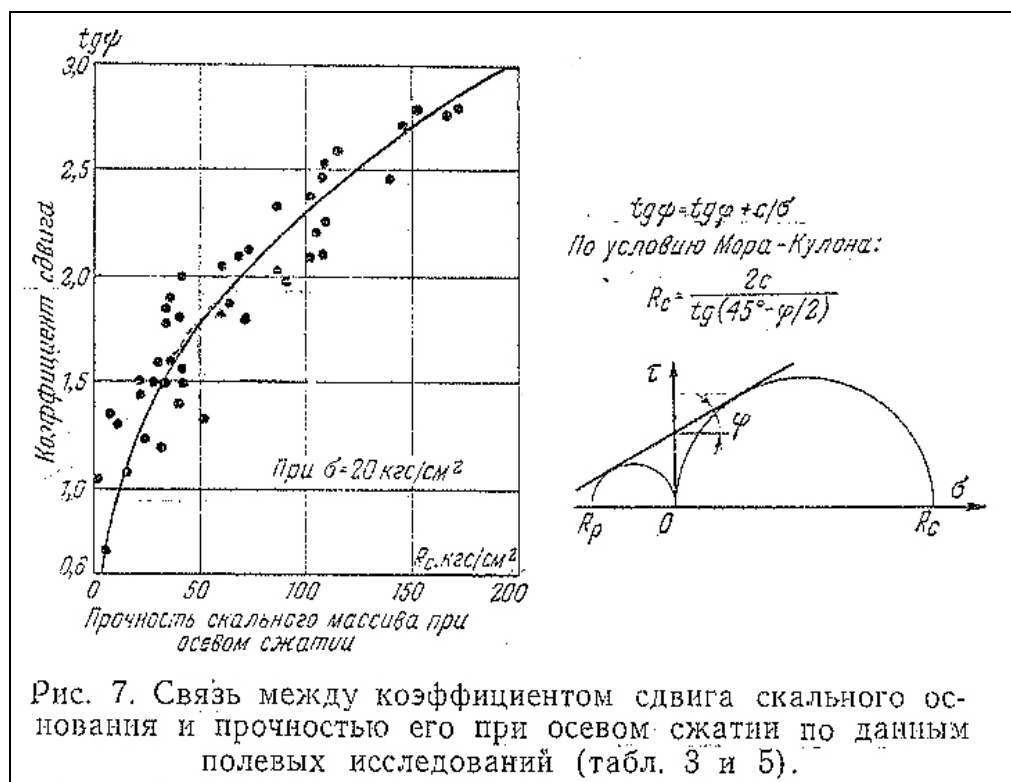
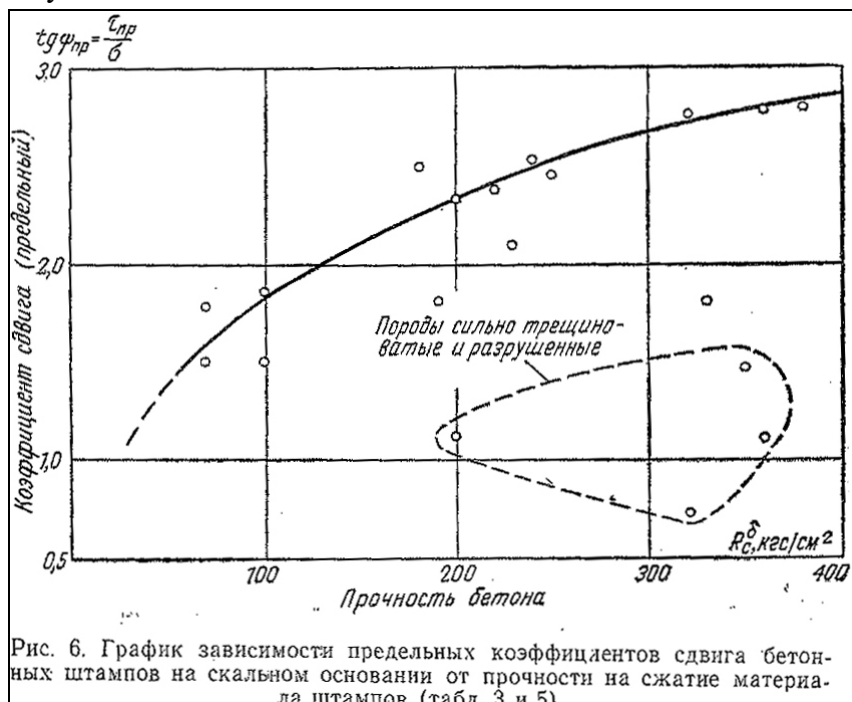
Таблица IV.1(Лит. 3)

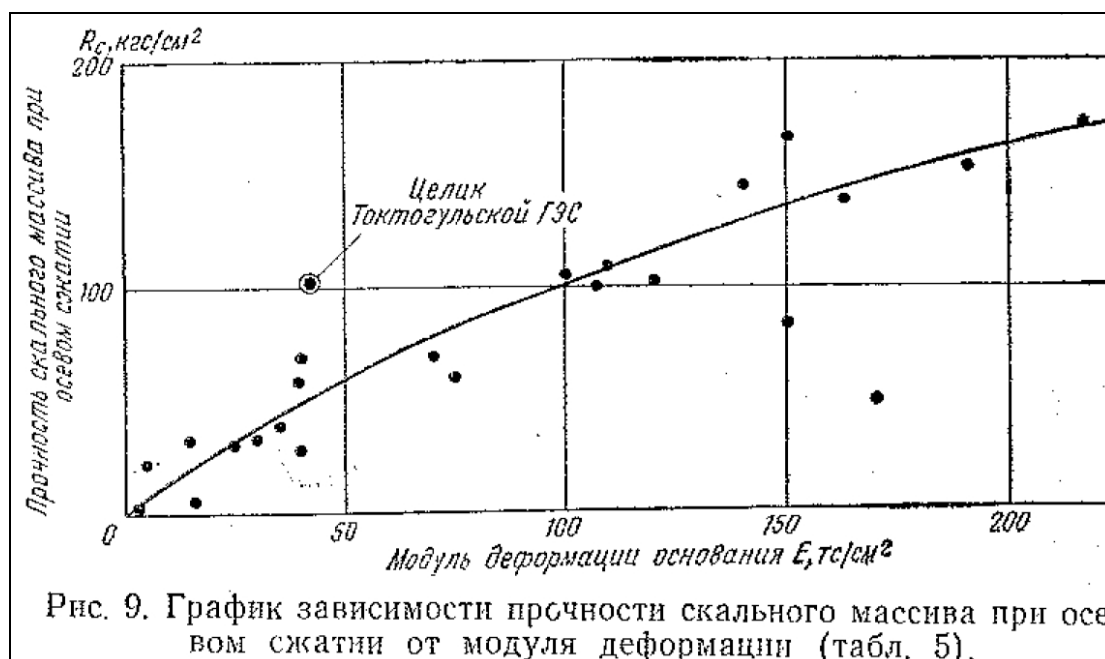
№	Яз. стена	Височина	Тип на стената и страна	Геология	Опитни данни (гранични)			Изчислителни с намалени стойности 0,5хс и 0,8хtgφ			Изчислителни (фактически заложени в изчисленията)		
					с	tgφ	tgψ при σ=2МПа	с	tgφ	tgψ	с	tgφ	tgψ
					МПа	°	°	МПа	°	°	МПа	°	°
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
			I Бетонови щампи					По контакта бетон - скала					
1.	Красноярска	120	гравитачна Русия	гранит	1,4	1,8	2,5	0,7	1,44	1,79	0,3	0,7	0,85
2.	Могилев-Подолска	62	гравитачна Русия	гранит	0,8	1,4	1,8	0,112	1,32	-	-	-	-
3.	Братска	126	гравитачна Русия	диабаз	1,4	1,82	2,52	0,7	1,46	1,81	0,3	0,7	0,85
4.	Уст Илимск	105	гравитачна Русия	диабаз	0,81	1,0	1,4	0,4	0,8	1,0	0,3	0,7	0,85
5.	Константиновска	60	гравитачна Русия	гранит	0,5 0,34	1,25 0,90	1,5 1,08	0,25 0,17	1,0 0,72	1,13 0,81	0,2	0,65	0,75
6.	Наглу	104	гравитачна Авганистан	гнайс	0,125 0,85	1,71 0,7	2,33 1,12	0,62 0,425	1,37 0,56	1,68 0,77	0,2 0,2	1,0 0,8	1,1 0,9
7.	Чаира	-	България	гранито-гнайс	0,9	1,2	1,65	0,45	0,96	1,18	0,35	0,85	1,02
8.	Кабрал	135	Португалия	гранит	-	-	-	-	-	-	0	0,7	0,7
								Средно			0,264	0,762	0,878
			II Скални блокове (целици)					По скалният масив в целом					
1.	Ингури	270	дъгова Грузия	варовици	0,7	1,2	1,55	0,35	0,96	1,13	0,2 0,4	0,8 0,9	0,9 1,1
2.	Чиркейска	230	дъгова	варовици	0,4	1,1	1,80	0,70	0,88	1,23	0,2	0,7	0,8
3.	Токтогулска	205	гравитачна Киркизия	хлоритови шисти	1,75	1,34	2,21	0,87	1,07	1,5	0,33 0,35	0,92 1,00	1,08 1,17
4.	Миатлинска	80	Русия дъгова	пясъчници алеврити	0,5	1,05	1,3	0,25	0,84	0,97	0,1 0,05	0,55 0,40	0,60 0,40
5.	Намахвани	174	Индия дъгова	туфи брекчий	0,95	1,65	2,12	0,475	1,32	0,56	-	-	-
6.	Саяно-Шушенска	242	дъгова Русия	кристални шисти	1,8	1,3	2,2	0,90	1,04	1,49	0,5	1,0	1,25

На рис. 5 е дадена зависимост на коефициента на срязване на бетонови щампи и скални масиви (целици) от модула на деформация на скалната основа, което свидетелства не само за тясна връзка на тези параметри а че даже и много слаби скални и полускални основи с модул на деформации не по-малък от 10 т/см² се характеризират с висок коефициент на сигурност на срязване.

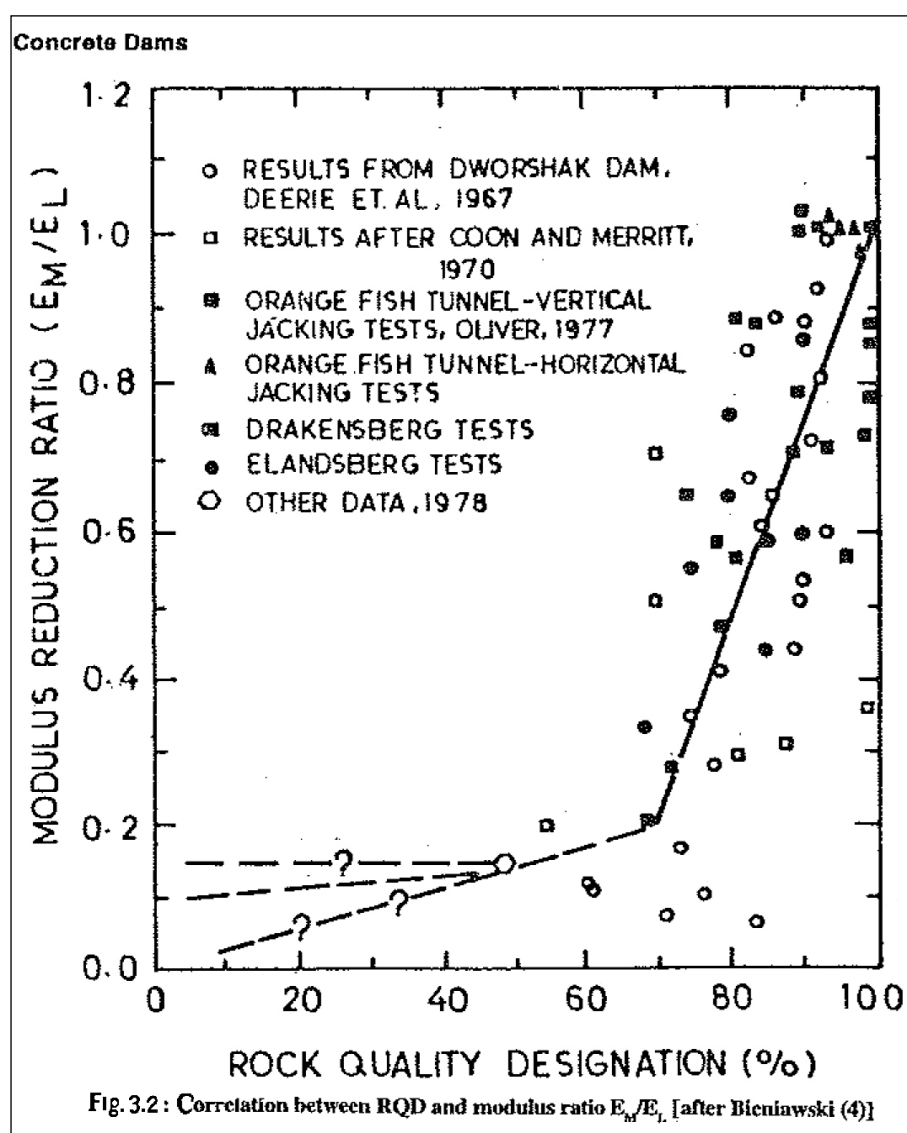
От анализа на построените 30 язовирни стени (рис. 6, 7 и 9) и построените графики [5] се вижда, че якостта на скалния масив е съизмерима с якостта на бетона и се получава тясна връзка между якостите осов натиск на скалния масив и неговия модул на деформация, изразен със зависимостта: $R_{c(кг/см^2)} \approx 0,001(т/см^2)$

Данните от изследванията [5], показват не само за близки деформационни и якостни свойства на скалния масив и бетона, но и за високи якости на контакта бетон-скала, съизмерими с якостта на тялото на стената и долу лежащата скална основа.

Лит.1 фиг. 3.2 и 3.3

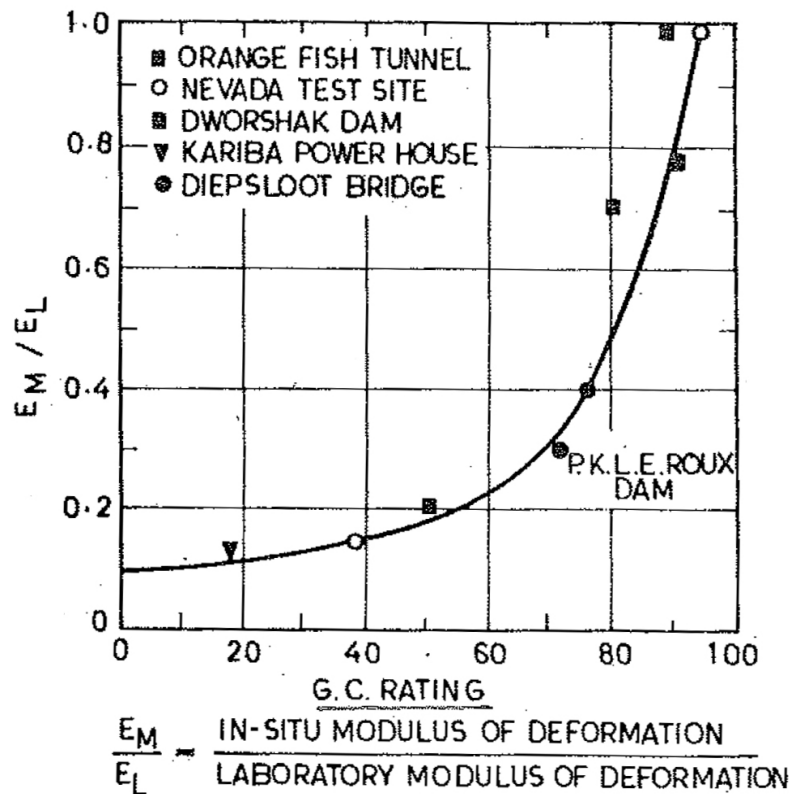

Fig. 3.3 : Relationship between geomechanics-classification rating (GCR) and modulus ratio E_M/E_L [after Bieniawski and Orr (1)]

V. Определяне на модула на деформация на скалния масив от модула на еластичност на пробни тела (образци) E_n (лит. 6)

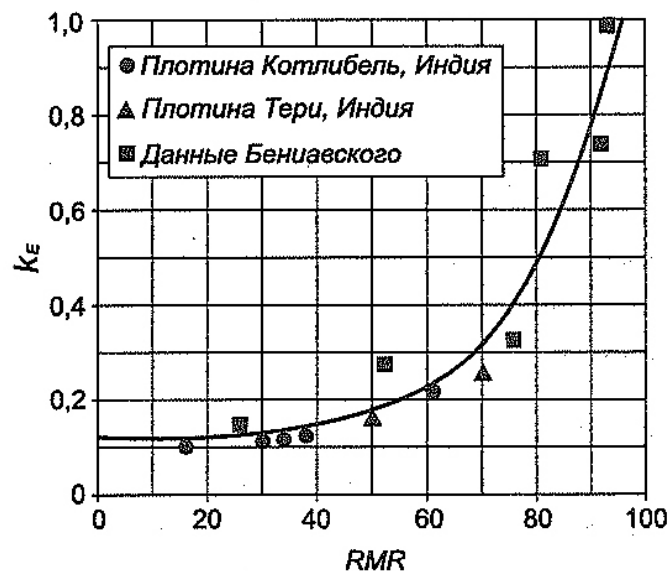

Рис. 2.11.1. Зависимость коэффициента снижения модуля деформации от суммарной оценки качества скалы RMR (Singh, 1979)

На рис. 2.11.1 е дадена графика на Singh, 1999 г. за определяне модула на деформации на скалния масив по зависимостта: $E_M = K_E \cdot E_n$ (MPa) където коефициентът K_E се определя от графика на фиг. рис. 2.11.1, в зависимост от RMR (Rock Mass Rating); E_n – модул на еластичност, определен лабораторно от пробни тела, извадени чрез сондажи от тялото на стената.

VI. Зависимости между изчислителните стойности на C , $tg\varphi$ и $tg\psi$, от измерените стойности на същите при бетонови щампи и скални масиви(Лит. 3).

- 1. Отношение на изчислителните стойности на C , $tg\varphi$ и $tg\psi$ към параметрите, получени от бетоновите щампи**

Таблица VI-1

Язовирна стена	Н, m	Геология	$\frac{C_{из}}{C_{б.щ}}$	$\frac{tg\varphi_{из}}{tg\varphi_{б.щ}}$	$\frac{tg\psi_{из}}{tg\psi_{б.щ}}$
1.Братска	126	диабаз	0,214	0,385	0,337
2. Красноярска	120	гранит	0,214	0,389	0,34
3.Зейска	110	диабаз	0,208	0,424	0,359
4.Саяно Шушенска	242	кристал. шисти	0,32	0,83	0,592
5.Ингури	270	варовици	0,32	0,833	0,591
6.Токтогулска	205	варовици	0,10	0,367	0,339
7.Уст Илимск	105	диабаз	0,37	0,70	0,607
8.Курпсайска	112	пясъчник	0,40	0,625	0,580
9.Наглу	104	гнайс	0,16 0,235	0,585 1,143	0,472 0,804
10.Чаира	83	гранито-гнайс	0,389	0,708	0,618
Средно			0,293	0,699	0,564

$\frac{\tau_{гр}}{\sigma}$

- 2. Отношение на изчислителните стойности на C , $tg\varphi$ и $tg\psi$ към стойностите получени от скални блокове $C_{ск.бл.}$, $tg\varphi_{ск.бл.}$ и $tg\psi_{ск.бл.}$.**

Таблица VI-2

Язовирна стена	Н, m	Геология	$\frac{C_{из}}{C_{б.щ}}$	$\frac{tg\varphi_{из}}{tg\varphi_{б.щ}}$	$\frac{tg\psi_{из}}{tg\psi_{б.щ}}$
1.Ингурска	270	варовици	0,286	0,667	0,581
2. Чиркейска	230	варовици	0,143	0,638	0,444
3.Токтогулска	205	варовици	0,194	0,151	0,516
4.Мианглинская	80	пясъчници	0,150	0,452	0,385
5.Саяно Шушенска	242	кристал. шисти	0,278	0,769	0,568
Средно			0,210	0,535	0,499

Литература

1. Concrete Dams. Editor C. V. Varma CBIP New Delhi 1998.
2. С. Ухов. Скальные основания Гидротехнических Сооружений „Энергия” – Москва 1975.
3. Ю. А. Фишман. Сравнение характеристик прочности и деформируемости скальных оснований и бетонных плотин. Труды Гидропроекта, выпуск 50. Москва 1977
4. Ф. М. Ляховицкий и др. Инженерная геофизика. Москва. „Недра” 1989.
5. Рекомендации по изучению методами инженерной сейсмоки статических и динамических характеристик деформируемости скальных оснований. Изд. ВНИИГ П 19-85/ВНИИГ. Ленинград 1985.
6. Э. Г. Газиев. Скальные основания. Бетонных плотин. Москва 2005.

VII. Формулы от Основы физики горных пород, геомеханики массива - Порцевский, Катков (2004)

Автор	Расчёт сцепления в массиве С, МПа
Кулон, Мор	$0.5 * \sigma_{сж} * \operatorname{tg} \varphi$
В.И.Борщ-Компониец, Б.А.Крайнев	$C = \lambda^{0.6} C_0, \quad C_0 = \frac{\sigma_{сж}^0}{2 \operatorname{tg}(90 - \varphi / 2)}$
И.А.Ковалев, Ю.А.Боровков, Е.Н.Холобаев, сцепление в области неупругих деформаций	$\sigma_p * \frac{1 - \sin \varphi}{2 \cos \varphi}$
И.И.Протопопов ¹³	$(0.6-0.8) * C_0$

Таблица 6

Сцепление и угол внутреннего трения горного массива

Характеристика горного массива	Сцепление, С, МПа	Угол внутреннего трения, φ , град.
1. Характер поверхности		
- ровная и гладкая	---	18-25
- неровная и шероховатая	0.05-0.1	23-30
2. Заполнитель трещин		
- глина, хлорит при естественной влажности	0.1-0.2	11-15
- глина, хлорит при водонасыщении	0.005	10
- кальцит, флюорит	0.2-0.3	16-23
3. Естественная трещиноватость без заполнителя, в зависимости от размера отдельности (d), мм		
< 5	0.05-0.08	< 11
5 - 15	0.08-0.15	11-16
15 - 40	0.15-0.2	16-22
40 - 100	0.2-0.25	22-26
> 100	0.2-0.25	> 26

Зависимость между напряжениями сжатия, растяжения и сцепления:

$$\sigma_p : c : \sigma_{сж} = 1 : 2 : 8 .$$

Коэффициент бокового отпора

Автор	Формула	Значение η
А.Гейм	1	1
А.Н.Динник при $\mu=0.13\div 0.25$	$\frac{\mu}{1-\mu}$	$0.15\div 0.33$
Г.А.Крупенник при $\varphi=38\div 58^\circ$	$\frac{1-\sin \varphi}{1+\sin \varphi}$	$0.08\div 0.23$
М.М.Протодяконов, В.Д.Слесарев, СНиП II-44 при $\varphi=38\div 58^\circ$	$\operatorname{tg}^2 \frac{90-\varphi}{2}$	$0.08\div 0.23$
Н.П.Ерофеев, Ю.Н.Ерофеев	$0.2 + \frac{H}{1250}$	При $H=100\div 1000$ м $\eta=0.28\div 1.0$
Г.М.Малахов	$1 - 0.07 \exp\left(\frac{275 \cdot 10^4}{H^2}\right)$	$0.4\div 0.9$

μ - коэффициент поперечных деформаций (Пуассона)

$$\mu = \varepsilon_{\text{попер}} / \varepsilon_{\text{прод}} = 0 \div 0.5 \quad .$$

VIII. Стойности от Геомеханика в плотиностроении - Э.Калустян (2008)

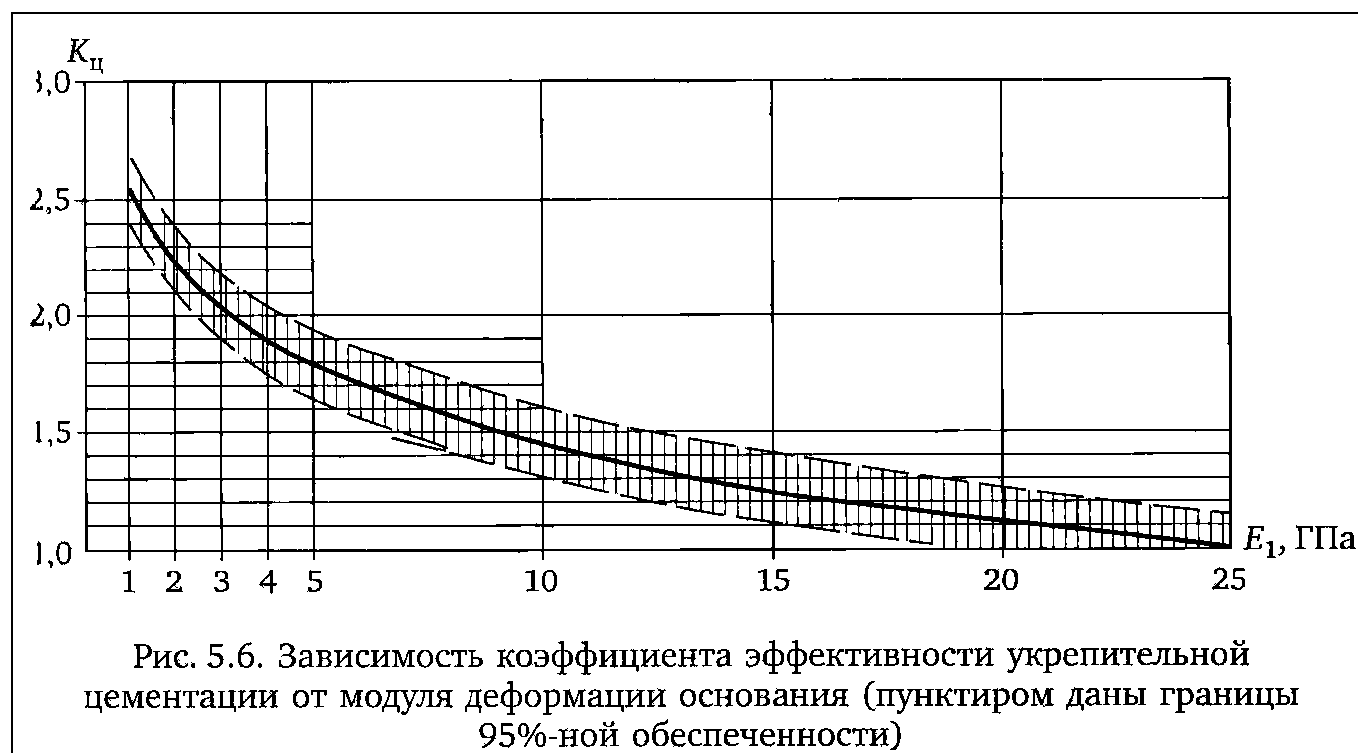

Рис. 5.6. Зависимость коэффициента эффективности укрепительной цементации от модуля деформации основания (пунктиром даны границы 95%-ной обеспеченности)